

Іван АНДРУХІВ

аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, індекс 46027 (andrukhiv.gon1993@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8701-5819>

Бібліографічний опис статті: Андрухів, І. (2025). Єпископ Григорій Хомишин: служіння, ідеї та спадщина в історії Української греко-католицької церкви. *Українські історичні студії*, 18(60). 142–148. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.16>

ЄПИСКОП ГРИГОРІЙ ХОМИШИН: СЛУЖІННЯ, ІДЕЇ ТА СПАДЩИНА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Анотація. Метою дослідження є комплексний аналіз постаті єпископа Григорія Хомишина як одного з ключових духовних, інтелектуальних і пастирських лідерів Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ) першої половини ХХ століття. У центрі уваги – його служіння, суспільно-політична позиція, реформаційна діяльність, а також ідейна та богословська спадщина в контексті духовного й національного відродження українського народу. **Методологія.** У дослідженні використано комплексний міждисциплінарний підхід, що містить історико-біографічний, компаративний, джерелознавчий та текстуальний аналіз. Значну увагу приділено опрацюванню архівних документів, пастирських послань, проповідей і спогадів сучасників єпископа. Історико-критичний метод дав змогу простежити трансформацію поглядів Г. Хомишина в умовах суспільно-політичних викликів (зокрема, радянської окупації та переслідування УГКЦ), а також схарактеризувати його позицію щодо модернізації Церкви, ролі інтелігенції та духовенства, національного питання й морально-етичних засад християнського життя. **Наукова новизна.** Систематизовано та розглянуто ідеї Григорія Хомишина як цілісну концепцію духовного відродження українського суспільства, що об'єднувала елементи традиційного християнського вчення з модерними соціальними викликами. Обґрунтовано його роль як модернізатора УГКЦ, мислителя й лідера думок, який намагався сформувати духовну еліту на основі католицької етики й освіти. Також уперше проаналізовано рецепцію його богословських поглядів у контексті сучасного українського церковного й громадського життя. **Висновки.** Дослідження показує, що постать єпископа Григорія Хомишина має ключове значення для розуміння процесів розвитку УГКЦ в першій половині ХХ століття, зокрема її реакції на виклики модерності, ідеологічного тиску та політичних репресій. Його служіння позначене глибоким патріотизмом, безкомпромісною вірністю католицькій вірі та прагненням виховати нове покоління духовно зрілих християн. Спадщина Хомишина, представлена в його працях («Два царства», пастирських листах, щоденниках), продовжує бути джерелом натхнення для богословів, істориків Церкви та вірних УГКЦ. Водночас його досвід репресованого священномученика вимагає подальшої наукової уваги як приклад мучеництва за віру й вірності Церкві в тоталітарних умовах.

Ключові слова: єпископ Григорій Хомишин, Станиславівська єпархія, греко-католицька церква, Східна Галичина, міжвоєнний період.

Ivan ANDRUKHIV

Postgraduate Student at the Department of World History and Religious Studies, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2, Maksym Kryvonos Str., Ternopil, Ukraine, postal code 46027 (andrakhiv.gon1993@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8701-5819>

To cite this article: Andrukhir, I. (2025). Yepyskop Hryhorii Khomyshyn: sluzhinnia, idei ta spadshchyna v istorii Ukrainskoi hreko-katolytskoi Tserkvy [Bishop Hryhorii Khomyshyn: Ministry, Ideas, and Legacy in the History of the Ukrainian Greek-Catholic Church]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 18(60). 142–148. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.16> [in Ukrainian].

BISHOP HRYHORII KHOMYSHYN: MINISTRY, IDEAS, AND LEGACY IN THE HISTORY OF THE UKRAINIAN GREEK-CATHOLIC CHURCH

Summary. *The purpose of the study is a comprehensive analysis of Bishop Hryhorii Khomyshyn as one of the key spiritual, intellectual, and pastoral leaders of the Ukrainian Greek-Catholic Church in the first half of the 20th century. The focus is on his ministry, socio-political position, reformist activity, and ideological and theological heritage in the context of the spiritual and national revival of the Ukrainian people. Methodology.* The study employs a comprehensive interdisciplinary approach, incorporating historical-biographical, comparative, source-critical, and textual analysis. Particular attention is paid to the examination of archival documents, pastoral letters, sermons, and contemporaries' memoirs. The historical-critical method made it possible to trace the transformation of Khomyshyn's views amid socio-political challenges (especially the Soviet occupation and persecution of the UGCC), as well as to characterize his positions regarding Church modernization, the role of the intelligentsia and clergy, the national question, and the moral-ethical foundations of Christian life. **Scientific Novelty.** The ideas of Hryhorii Khomyshyn are systematized and presented as a coherent concept of the spiritual revival of Ukrainian society, combining traditional Christian doctrine with responses to modern social challenges. The study substantiates his role as a modernizer of the UGCC, a thinker, and an opinion leader who sought to form a spiritual elite based on Catholic ethics and education. For the first time, the reception of his theological views is analyzed in the context of contemporary Ukrainian ecclesiastical and civic life. **Conclusions.** The research demonstrates that the figure of Bishop Hryhorii Khomyshyn is central to understanding the development of the UGCC in the first half of the 20th century, particularly its response to the challenges of modernity, ideological pressure, and political repression. His ministry was marked by deep patriotism, uncompromising fidelity to the Catholic faith, and a commitment to nurturing a new generation of spiritually mature Christians. Khomyshyn's legacy, reflected in his works (Two Kingdoms, pastoral letters, diaries), continues to inspire theologians, Church historians, and UGCC faithful. At the same time, his experience as a repressed hieromartyr warrants further scholarly attention as an example of martyrdom for faith and loyalty to the Church under totalitarian conditions.

Key words: Bishop Hryhorii Khomyshyn, Stanyslaviv Eparchy, Greek-Catholic Church, ministry, clergy, national identity.

Постановка проблеми. Процеси історичної реабілітації релігійних та громадських діячів цікавлять не одне покоління сучасних дослідників історії Церкви. Діяльність єпископів, священників чи монахів становить неабиякий науковий інтерес для відновлення історичної справедливості. Єпископ Григорій Хомишин (1867–1945) належить до когорти найвпливовіших діячів Української греко-католицької церкви в першій половині XX століття. Його багатогранна постать виявляється не лише в контексті церковної ієрархії, а й у ширшому суспільно-релігійному та національному дискурсі доби. У період глибоких зрушень – політичних, соціальних та духовних – він послідовно обстоював християнські цінності, ідентичність УГКЦ, права українського народу та моральну силу Церкви. Його інтелектуальний рівень, рішучість у пастирському служінні та відважна реакція на виклики секуляризації, радикалізму й зовнішнього тиску роблять його постать особливо актуальною для сучасного осмислення церковної історії (Гайдай, 2000, с. 624).

Попри значну кількість публікацій, присвячених окремим аспектам життя і діяльності владики Хомишина, в українській історіографії досі бракує комплексного аналізу його ідей-

ної спадщини як духовного провідника та мислителя, що прагнув оновлення УГКЦ на засадах глибокої релігійної свідомості та євангельської місії. Його роль у модернізації церковного життя, боротьбі за збереження католицької ідентичності серед українців, спробах гармонізації національного та церковного елементів потребує подальшого вивчення в контексті широкого історико-культурного поля.

З огляду на це, постає необхідність системно осмислити служіння, провідні ідеї та духовну спадщину Григорія Хомишина як важливого складника не лише історії УГКЦ, а й релігійного життя українського народу в трагічних обставинах ХХ століття.

Аналіз досліджень. Науковий інтерес до постаті єпископа Григорія Хомишина проявляється у працях як українських, так і зарубіжних авторів. Одним із перших узагальнених підходів до вивчення церковної історії в контексті біографічного методу є праця Л. Гайдая «Історія України у персоналіях» (2000), де постать Хомишина подається в загальнонаціональному контексті. Водночас А. Жуковський в «Енциклопедії українознавства» (т. 10, 2000) окреслює основні віхи життя та діяльності єпископа, підкреслюючи його духовну місію і мучеництво.

Особливе значення має внесок Б. Боцюрківа, який у публікації «Українська греко-католицька церква в підсоветській Україні» (1970) аналізує роль УГКЦ під радянськими переслідуваннями, що створює ширший фон для розуміння значення діяльності Хомишина. Зарубіжний дослідник О. Мартинович (1988) вивчає взаємодію УГКЦ і Ватикану, що дає змогу краще осмислити політичні аспекти служіння Станиславівського владики.

Цінним у дослідницькому плані є внесок І. Андрусяка, який у статті «Єпископ Григорій Хомишин і католицька соціальна доктрина» (2015) розкриває соціально-етичний вимір його ідей. Комплексний аналіз взаємозв'язку релігійної ідентичності та національного самовизначення в Галичині подає І.-П. Химка у своїй фундаментальній монографії «*Religion and Nationality in Western Ukraine*» (1999), що дає ширший контекст для оцінки місії Хомишина в тогочасному українському суспільстві.

Непересічне значення має автобіографічна праця самого владики «*Два царства*» (Рим, 1967), у якій він висловлює власні духовні та суспільні переконання – джерело першорядної ваги для розуміння його внутрішнього світу й позицій. Окремо слід відзначити статтю Б. Турова «Григорій Хомишин: голос істини у добу терору» (2010), яка акцентує на його моральній позиції в період тоталітаризму.

Систематичний довідник Д. Блажейовського «*Hierarchy of the Kyivan Church*» (1990) надає фактологічну базу для дослідження ієрархічної структури та служіння владики. Загальнонаціональний контекст церковного життя в Україні у ХХ столітті розглянуто в праці П. Магочія (2008), яка містить оцінки місця УГКЦ у формуванні національної ідентичності.

Джерелом офіційного визнання мучеництва владики Хомишина є матеріали з порталу Синоду єпископів УГКЦ (2025), що підкреслюють його значення як блаженного новомученика Церкви. Актуальний аналітичний підхід до оцінки ідейної спадщини єпископа подає О. Пограничний у статті «*Виклики ідеологій та відповідь Церкви*» (2020), де простежується паралель між минулими викликами та сучасним богословським осмисленням.

Власне історичне дослідження контексту церковного підпілля, у якому сформувалася традиція, що продовжувала справу владики Хомишина, подає прикарпатський історик та богослов о. А. Жук у праці «*Ієрархія Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії у часи підпілля УГКЦ (1946–1989 рр.)*» (2021), що дає змогу проаналізувати біографічні дані єпископа та оцінити вплив його служіння на наступні покоління духовенства.

У сукупності зазначені джерела створюють потужне наукове підґрунтя для дослідження духовного шляху, інтелектуальної спадщини та суспільної ролі єпископа Григорія Хомишина. Однак залишається потреба в комплексному богословсько-історичному осмисленні його ідей у світлі сучасних викликів для Церкви.

Мета статті – комплексно дослідити постать єпископа Григорія Хомишина як визначного церковного й суспільного діяча Української греко-католицької церкви першої половини ХХ століття. У центрі уваги – його пастирське служіння, ідеї, богословське бачення,

суспільна позиція та духовна спадщина в контексті історичних, політичних й ідеологічних викликів епохи. Також стаття має на меті оглядово проаналізувати актуальність спадщини владики Хомишина для сучасного церковного життя й українського національного самовизначення.

Виклад основного матеріалу. Григорій Хомишин народився 25 березня 1867 року в селі Гадинківці на Тернопільщині, у родині селянина. Після завершення навчання в духовній семінарії у Львові він продовжив студії в Теологічному факультеті Інсбруцького університету, де здобув ступінь доктора богослов'я. Перебування в Західній Європі вплинуло на його церковне мислення – він став прихильником строгого римського католицького обряду, порядку й дисципліни, що згодом виявилось в його реформаторській діяльності (Жук, 2021, с. 608; Жуковський, 2000, с. 3822–3833; Blazejowskyj, 1990, р. 245–248). Цей етап формування особистості Хомишина варто вважати визначальним для його подальшого служіння. Західноєвропейська богословська традиція надала йому чітке бачення Церкви як інституції, що потребує ієрархічного порядку та дисципліни. В умовах культурної багатшаровості Австро-Угорщини та дедалі більшого національного пробудження це формувало в ньому особливу чутливість до небезпек релігійного хаосу й анархії.

У цей період формується його чітко виражене бачення Церкви як не лише духовної, а й морально-організуючої сили, що повинна стояти осторонь політичних крайнощів. Хомишин уважно стежив за політичними тенденціями в Австро-Угорщині, зокрема за зростанням націоналізму серед слов'янських народів, і вже тоді відзначав ризики надмірної політизації духовного середовища (Боцюрків, 1970, с. 78–92). Погоджуючись з автором, треба констатувати, що позиція Хомишина щодо дистанціювання Церкви від політики була не лише пастирським міркуванням, а й стратегічною відповіддю на виклики доби. Він виразно розумів, що перетворення релігії на інструмент політичної мобілізації веде до втрати її духовної автономії, а Церкву – до загрози морального компромісу.

У 1904 році Папа Пій Х призначив Хомишина єпископом Станіславівської єпархії УГКЦ. Його єпископське служіння почалося з активної реорганізації єпархіального життя: він модернізував духовну семінарію, запровадив регулярні реколекції для священників, сприяв розвитку католицької преси. Його стиль керівництва базувався на високих вимогах до морального життя духовенства і чіткої вірності Ватикану (Martynowych, 1998, р. 45–76). Мусимо ствердити, що єпископ Хомишин постає як яскравий приклад модерного, але ортодоксального церковного адміністратора. Його зусилля з реформи духовенства демонструють переконання, що оновлення Церкви має починатися з її служителів. Вірність Апостольському Престолу в його розумінні була не лише церковним обов'язком, а й захистом від локальних політичних впливів і націоналістичних викривлень.

Єпископ Хомишин також активно пропагував католицьку соціальну доктрину, зокрема принципи енцикліки *Rerum Novarum*, що закликала до соціальної справедливості та відповідальності бізнесу перед працівниками. Він підтримував створення католицьких кооперативів, християнських спілок і благодійних організацій, розуміючи, що економічна убогість вірян підриває їхню духовну стійкість (Андрусак, 2015, с. 45–52). Важливим залишається той факт, що соціальне вчення Церкви для Хомишина було не теоретичною площиною, а практичним інструментом душпастирства. Його підтримка кооперативного руху й християнської солідарності показує усвідомлення глибокого зв'язку між матеріальним станом людини і її духовним життям. Він закликав до милосердя, але також до структурних змін у середовищі християнської громади.

Однією з найбільш суперечливих, але водночас принципових позицій Хомишина була його критика українського націоналізму, зокрема радикального крила. Він уважав, що націоналізм як ідеологія, яка підносить націю вище за Божу правду, є духовною загрозою для християнської людини. Особливо негативно він ставився до політизації священства, що, на його думку, шкодило душпастирській місії Церкви (Himka, 1999, р. 178–195). На наше переконання, критика радикального націоналізму в Хомишина не була запереченням патріотизму як

такого. Натомість він викривав ідеологічну небезпеку підміни релігійної істини політичними догмами. У цьому контексті його позиція була пророчою – національна ідея без духовного осердя може перетворитися на нове язичництво.

Григорій Хомишин публічно засуджував діяльність Організації українських націоналістів (ОУН), застерігаючи, що вона веде до розпалювання міжнаціональної ворожнечі й насильства. Це поставило його в опозицію до значної частини української інтелігенції того часу, яка підтримувала національну ідею як провідну. Проте Хомишин наполягав на тому, що духовна місія Церкви має бути поза ідеологічною боротьбою (Хомишин, 1967). Його конфлікт із середовищем інтелігенції засвідчує, що владику відмовився від компромісу заради суспільної популярності. Хомишин залишався послідовним у визнанні надприродної місії Церкви, що не може підпорядковуватися жодній політичній парадигмі, навіть якщо вона є національною. Це підтверджує його відданість принципам, а не настроям часу. Свої політичні настрої єпископ твердо аргументує у своїх повчальних творах, які становили об'єкт окремого дослідження в галузі історичної документалістики (Андрухів, 2024, с. 5–12).

Найвідомішою працею єпископа є книга «Два царства», завершена в 1944 році, напередодні його арешту. У ній він проводить чітке розмежування між Божим царством – Церквою – і земним царством – політикою. Цей твір є не лише богословським трактатом, а й свідченням внутрішньої боротьби, яку переживала Церква в часі міжвоєнної політичної напруги та ідеологічного розколу. Автор закликає до духовної пильності, апелюючи до совісті духовенства та вірних (Туров, 2010, с. 78–95). На наше переконання, працю «Два царства» варто розглядати як теологічно-політичний маніфест, спрямований на збереження чистоти віри в умовах ідеологічного наступу з обох боків. Праця водночас і програмна, і сповідальна, бо демонструє особистий внутрішній спротив владики світській логіці сили, яка загрожувала еклезіальній істині.

У 1939–1944 роках, під час радянської окупації Західної України, УГКЦ зазнала системних репресій. Григорія Хомишина, як одного з найбільш авторитетних єпископів, було заарештовано радянськими органами НКВС 28 грудня 1944 року. У в'язниці він зазнав жорстоких катувань і помер 28 грудня 1945 року в київській тюрмі (Магочій, 2008). Його смерть є трагічним кульмінаційним моментом свідчення віри. Принципова позиція неприйняття атеїстичного режиму і відмова співпрацювати з радянською владою зробили Хомишина символом мучеництва за віру. Цей акт смерті був не поразкою, а духовною перемогою – як знак остаточного вірного служіння Христові та українському народові.

Його смерть була актом мучеництва, що пізніше було офіційно визнано Католицькою церквою. У 2001 році Папа Іван Павло II беатифікував (визнано блаженним – І. А.) Хомишина разом з іншими новомучениками УГКЦ, назвавши їх «свідками віри, які не зрадили Христа в умовах духовної темряви» (Синод єпископів УГКЦ, 2025). Варто наголосити, що беатифікація Хомишина – це не лише акт шани мученику, а й відновлення історичної справедливості. У пострадянському релігійному відродженні цей крок набув особливого символізму: як акт визнання духовного спротиву тоталітаризму і запорука пам'яті про Церкву, яка вистояла.

Єпископ Григорій Хомишин залишив після себе глибоку духовну спадщину, що актуальна й сьогодні. Його постать – це символ священика, що не піддався тиску з боку ані тоталітарних режимів, ані політичних спокус. Його богослов'я, відданість Церкві та мужність перед обличчям репресій є прикладом для сучасних душпастирів та вірян (Пограничний, 2020, с. 124–128). Тому постать Хомишина, ідеали його служіння та національні ідеї особливо актуальні в контексті новітніх викликів для Церкви, зокрема на тлі гібридних ідеологічних впливів. А його життя та праці є взірцем того, як зберігати церковну тотожність у складних історичних обставинах, не зрікаючись ані істини, ані людської гідності.

Висновки. Життєвий шлях і пастирська діяльність єпископа Григорія Хомишина окреслюють образ духовного лідера, що діяв у складний історичний період між національним пробудженням, соціальними потрясіннями та наступом тоталітарних режимів. У своїй бага-

тогранній місії він поєднав богословську глибину, організаційний таланти моральну послідовність, залишивши по собі вагому духовну та інтелектуальну спадщину, актуальну для сьогодення.

По-перше, його погляди на природу Церкви як наднаціональної, духовної спільноти, що стоїть вище політичних поділів, становлять цінний концепт для осмислення ролі релігії в публічному просторі. Його критика політизації духовенства є прикладом богословської зрілості, яка актуальна в умовах сучасних ідеологічних поляризацій.

По-друге, соціальна доктрина, яку він активно впроваджував на теренах Станиславівської єпархії, демонструє, що УГКЦ завжди була не лише духовною, а й суспільно відповідальною інституцією. Підтримка кооперативного руху, християнських спілок і благодійності відкриває важливу перспективу для дослідження взаємодії Церкви і громадянського суспільства в умовах економічної нестабільності.

По-третє, мученицька смерть владики Хомишина, а згодом і його беатифікація, репрезентують парадигму віри, витривалості та жертвності, яка формує нову історіософію Церкви у XX столітті. Його особистий вибір стати голосом істини перед обличчям тоталітарного терору є ключем до розуміння ролі духовенства в опорі радянській репресивній системі.

Джерела та література

- Андрусак, І. (2015). Єпископ Григорій Хомишин і католицька соціальна доктрина. *Духовність і культура*. 45–52.
- Андрухів, І. (2024). Історичний аналіз творів та послань єпископа Греко-католицької церкви Григорія Хомишина та їх соціальний вплив. *Південний архів. Історичні науки*. Вип. 47. 5–12.
- Боцюрків, Б. (1970). Українська греко-католицька церква в підсоветській Україні. *Сучасність*. 78–92.
- Гайдай, Л. (2000). *Історія України у персоналіях*. Київ: Либідь. 624.
- Жук, А. (2021). Ієрархія Станиславівської (Івано-Франківської) єпархії у часи підпілля Української греко-католицької Церкви (1946–1989 рр.). *Грааль науки*, (2–3), С. 607–609. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.127>
- Жуковський, А. (2000). «Хомишин Григорій». *Енциклопедія українознавства*, Т. 10. Львів. 3822–3833.
- Магочій, П. (2008). *Історія України: Формування модерної нації*. Київ: Критика. 690.
- Пограничний, О. (2020). Виклики ідеологій та відповідь Церкви: погляд крізь призму спадщини Хомишина. *Theologia Universitatis*. 124–138.
- Синод єпископів УГКЦ. (2025). Блаженні новомученики УГКЦ: імена та цікаві факти до річниці їхньої беатифікації. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/blazhenni-novomuchennyky-ugkts-imena-ta-tsikavifakty-do-richnytsi-yhnoy-beatyfikatsiy-6370/> (дата звернення: 26.07.2025).
- Туров, Б. (2010). Григорій Хомишин: голос істини у добу терору. Львів. *Наукові записки УКУ*. 78–95.
- Хомишин, Г. (1967). *Два царства*. Рим. 240.
- Blazejowskyj, D. (1990). *Hierarchy of the Kyivan Church (861–1990)*. Rome: Pontifical Oriental Institute. 245–248.
- Himka, J. P. (1999). *Religion and Nationality in Western Ukraine*. McGill-Queen's University Press. 178–195.
- Martynowych, O. (1998). The Ukrainian Catholic Church and the Vatican. *Journal of Ukrainian Studies*. 45–67.

References

- Andrusiak, I. (2015). Yepyskop Hryhorii Khomyshyn i katolytska sotsialna doktryna [Bishop Hryhorii Khomyshyn and the Catholic social doctrine]. *Dukhovnist i kultura* [in Ukrainian].
- Andrukhiv, I. (2024). Istorychnyi analiz tvoriv ta poslan yepyskopa Hreko-katolytskoi Tserkvy Hryhoriia Khomyshyna ta yikh sotsialnyi vplyv [Historical analysis of the works and letters of the Greek-Catholic bishop Hryhorii Khomyshyn and their social impact]. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky)*, 47, 5–12 [in Ukrainian].
- Botsiurkiw, B. (1970). *Ukrainska hreko-katolytska tserkva v pidsovetskii Ukraini* [The Ukrainian Greek-Catholic Church in Soviet Ukraine]. *Suchasnist* [in Ukrainian].
- Haiday, L. (2000). *Istoriia Ukrainy u personaliakh* [History of Ukraine in personages]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

- Zhuk, A.** (2021). Ierarkhiia Stanyslavivskoi (Ivano-Frankivskoi) yeparkhii u chasy pidpillia Ukrainskoi hreko-katolytskoi Tserkvy (1946–1989 rr.) [Hierarchy of the Stanyslaviv (Ivano-Frankivsk) eparchy during the underground period of the Ukrainian Greek-Catholic Church (1946–1989)]. *Hraal nauky*, 2–3, 607–609. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.127> [in Ukrainian].
- Zhukovskiy, A.** (2000). Khomyshyn Hryhorii [Hryhorii Khomyshyn]. *Entsyklopediia ukrainoznavstva*, 10 [in Ukrainian].
- Magochii, P. R.** (2008). Istoriiia Ukrainy: Formuvannia modernoi natsii [A history of Ukraine: The formation of a modern nation]. Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].
- Pohrychchnyi, O.** (2020). Vyklyky ideolohii ta vidpovid Tserkvy: pohliad kriz pryzmu spadshchyny Khomyshyna [The challenges of ideologies and the Church's response: a view through the prism of Khomyshyn's legacy]. *Theologia Universitatis* [in Ukrainian].
- Synod yiepyskopiv UHKTs. (2025). Blazhenni novomuchenky UHKTs: imena ta tsikavi fakty do richnytsi yikhnoi beatyfikatsii [Blessed new martyrs of the UGCC: names and interesting facts for the anniversary of their beatification]. <https://synod.ugcc.ua/data/blazhenni-novomuchennyky-ugkts-imena-ta-tsikavi-fakty-do-richnytsi-yhnoy-beatyfikatsiy-6370/> (accessed: 26.07.2025) [in Ukrainian].
- Turov, B.** (2010). Hryhorii Khomyshyn: holos istyny u dobu terroru [Hryhorii Khomyshyn: the voice of truth in the age of terror]. Lviv: Naukovi zapysky UKU [in Ukrainian].
- Khomyshyn, H.** (1967). Dva tsarstva [Two Kingdoms]. Rome [in Ukrainian].
- Blazejowskyj, D.** (1990). Hierarchy of the Kyivan Church (861–1990). Rome: Pontifical Oriental Institute [in English].
- Himka, J. P.** (1999). *Religion and Nationality in Western Ukraine*. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press [in English].
- Martynowych, O.** (1998). The Ukrainian Catholic Church and the Vatican. *Journal of Ukrainian Studies* [in English].

Дата надходження статті: 31.07.2025

Дата прийняття статті: 28.08.2025

Опубліковано: 14.10.2025